

вие да сте” [И.З., с. 49-50].

Зурнаджиите в Белица според местни българи са “ромски оркестър за сватби” [М.П., с. 56]. Музикантите зурнаджии и тъпанджии, групирани в две формации, по-рядко свирят на българи християни от града и района, най-вече на сватби: “в Белица ни викат за сватби и за кръщенки” [Г.Н., с. 63]. По-често белишките свирачи обслужват празничността на белишката ромска махала и на *помашките села* наблизо.

В махалата, населена от *български цигани* (роми, които говорят само български и имат сходни на българите фолклорни и християнски традиции), сватбата продължава два дни – събота и неделя. Жена от махалата, правила наскоро сватби на син и дъщеря, описва обичая и мястото на зурнаджийската музика в него така: “Събота носеа роклята, майката на момчето я носи – булчинската рокля. После се връщат, гощава си кой си има, и майката, и свекървата. И си свирея, играеа. Зурните през цялото време – вървят си и си свиреа. Да кажем – девет-десет, до тогава вечерта продължава. Започне това от пет часа – да се носи. И утрето ставаа и идеа калесаа, пак музикантите с музиката, същите. Имаме калесаре, млади момчета, с чотурки (съд за вино, крондир – б.а.), с кръпченца (кърпички – б.а.) накичени... Отиваа, калесаа цела махала. И музиката през цялото време свири... После идаа за чеизо. Зимаа и момата от майката. Сос музиката си върви целиа ден, додека не свърши сватбата. И после прекарваме чеизо, момата и тръгваме за ресторанта. Вътре пеяа, играа. Който има пари, друг оркестър, ако не – пак те си свираа. Като свърши ресторанта – идоа си и дотук с оро. Па със зурните. И си им плата, колко си им струва” [Й.Д., с. 64].

Според зурнаджия от Белица, на сватби на роми-християни се свири “сватбарска музика”: “Турски парчета, циганска музика, народна (българска - б. а.). Български цигани, обаче искаа турска музика”. Белишките зурнаджии свирят на сватби и на *курбата* (или *курбати* – така в района наричат дасикане рома, говорещи ромски) в Ихтиман, Костандово, Дорково. На сватбите си те искат “само циганска музика – ключеци” [Г.Н., с. 64, 70].

В близкото до Белица с. Елешница също има зурнаджии, които свирят на сватби – предимно на българи мюсюлмани и роми. Някога на българските християнски сватби свирели гайди, сега – “уредба в ресторанта”. До обяд, преди да влязат в ресторанта, на сватбата свирят тъпан и акордеон, а по-рядко, при роми и *помаци* – зурнаджии [А.П., с. 71-72].

В Петричко и Санданско по традиция християнските сватби, въпреки инвазията на оркестрите с модерни електронни инструменти, продължават да се правят и със зурнаджийска музика. Певицата Митра Бисерова си спомня за сватбата на брат ѝ в с. Левуново, която изцяло е била озвучавана със зурнаджийска музика, изпълнявана от петрички свирачи [М.Б., с. 2].

Репертоарът на зурнаджиите включва обредна и празнична сватбена музика. Протоколните обредни мелодии се изпълняват при заиграване на кума – *Кумско хоро*, при извеждане и заиграване на невестата – *Булчино хоро*. На трапеза се свирят инструментални *китки*, които са зурнаджийско-тъпанджийски версии на популярни песни. Музикантите ги наричат *Трапезни*, *Джумаяска трапеза* и др. Преди десетилетия зурнаджиите са изпълнявали и танцовата музика по време на сватба, която включва тежки долнострумски *хора*, *Гайда аваси*, *Ширто*, *четворни хора* за пояс. Според познавач на местния танцов фолклор игрите и *хората* на петричката сватба са от общия петрички танцов репертоар. “Най-обичано и играно хоро е Гайда аваси. То се